

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ І ЗАЙНЯТОСТІ”
(для магістрів)**

МАУП

Київ 2004

Підготовлено кандидатом соціологічних наук *Т. О. Нельгою*

Затверджено на засіданні кафедри соціології
(протокол № 35 від 01.03.04)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Нельга Т. О. Навчальна програма дисципліни “Соціологія праці і зайнятості” (для магістрів).—К.: МАУП, 2004. — 12 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Соціологія праці і зайнятості”, теми контрольних робіт, питання до заліку та список рекомендованої літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Нинішня соціально-економічна ситуація в Україні висуває особливі вимоги до вивчення різних аспектів життя суспільства, потребує нового економічного мислення та господарської культури. Майбутні соціологи та спеціалісти у галузі кадрового менеджменту повинні розуміти соціальні аспекти ринкової економіки, вміти правильно оцінювати трудові ситуації.

Соціологія праці є галузеву соціологічною дисципліною, одним з основних напрямів якої є проблема зайнятості. У сучасних умовах вона стає найактуальнішою у зв'язку з формуванням ринкових відносин.

Вивчення дисципліни “Соціологія праці і зайнятості” передбачає наявність у студентів базових соціологічних знань з теорії соціології. Важливе значення надається аналізу соціально-трудова відносин та соціальним аспектам ринку праці та проблеми зайнятості.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН вивчення дисципліни

“СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ І ЗАЙНЯТОСТІ”

№ пор.	Назва теми
1	Соціологія праці як наука
2	Трудовий колектив
3	Трудова адаптація
4	Мотивація трудової діяльності
5	Стимулювання праці
6	Трудова мобільність і трудові міграції
7	Трудова поведінка
8	Зайнятість як соціологічна проблема
9	Ринок праці як об'єкт соціального дослідження
10	Ринок праці в Україні

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни

“СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ І ЗАЙНЯТОСТІ”

Тема 1. Соціологія праці як наука

Предмет соціології праці та її зв'язок з іншими дисциплінами. Завдання і категорії соціології праці. Праця як об'єкт соціального дослідження. Засоби праці, предмет праці та засоби виробництва як основні елементи праці. Поняття характеру та змісту праці. Види праці: фізична та розумова, творча і репродуктивна, проста та складна, управлінська і виконавча тощо.

Література [8; 11; 18; 19; 22; 24; 26; 30]

Тема 2. Трудовий колектив

Трудовий колектив як об'єднання працівників, які здійснюють спільну діяльність і мають спільну мету. Структура трудового колективу: професійно-кваліфікаційна, функціональна, демографічна та соціально-психологічна. Функції трудового колективу: виробнича, організаційна, соціального контролю, створення умов для самореалізації, виховна. Згуртованість як найважливіша соціологічна характеристика трудового колективу. Поняття соціально-психологічного клімату у трудовому колективі. Критерії класифікації трудових колективів: власності, видів праці, організаційні зв'язки, час існування та ін.

Література [3; 6; 11; 15; 22; 30]

Тема 3. Трудова адаптація

Поняття адаптації. Адаптація біологічна, психологічна та соціальна. Соціальна адаптація як взаємодія людини із соціальним середовищем. Трудова адаптація як встановлення зв'язків працівника зі сферами підприємства. Види трудової адаптації: професійна, організаційна, до загальнокультурних та специфічних норм та цінностей, соціально-психологічна, матеріально-

побутова, дезадаптація. Стадії трудової адаптації: ознайомлення, пристосування, асиміляція, ідентифікація.

Література [4; 21; 22; 30]

Тема 4. Мотивація трудової діяльності

Визначення понять “потреба”, “інтерес”, “цінність”, “мотив” та “мотивація”. Види мотивів трудової діяльності: домінуючі та фонові, рангові, реальні, демонстративні та захисні. Змістовні теорії мотивації: ієрархія потреб за А. Маслоу, модель Д. Мак-Клелланда. Процесуальні теорії мотивації: очікувань і справедливості.

Література [1; 5; 16; 22; 26; 30]

Тема 5. Стимулювання праці

Поняття стимулювання праці. Матеріальне стимулювання і матеріальні стимули: грошові та негрошові. Заробітна плата та її функції: відтворювальна, регульовальна, стимулююча та соціальна. Нематеріальне стимулювання та нематеріальні стимули: оцінка праці, формування атмосфери змагання, система соціально-статусних винагород, гуманізація праці (поліпшення фізичних умов праці, збагачення змісту праці та демократизація управління).

Література [1; 5; 16; 22; 26; 30]

Тема 6. Трудова мобільність і трудові міграції

Поняття соціальної мобільності та її види: вертикальна та горизонтальна. Трудова мобільність як переміщення працівника у трудовій сфері. Фактори трудової мобільності: соціально-економічні, соціально-культурні, освіта та її доступність, вік і стаж роботи, сімейні обставини. Плинність, стабільність та усталеність кадрів. Професійна орієнтація та її складові: просвіта, консультація, відбір, переорієнтація та ін. Поняття трудової кар'єри та її види: бюрократична, професійна, ділова. Трудові

міграції як територіальні переміщення працівників. Види трудової міграції: міждержавна, внутрішньодержавна, постійна, тимчасова, циклічна, маятникова, місцева.

Література [11; 22; 30; 34]

Тема 7. Трудова поведінка

Поняття економічної та трудової поведінки. Види трудової поведінки: професійно-трудова, міграційно-мобільна, трудова у сфері освіти, трудова в сімейній сфері, підприємницька трудова, інноваційна трудова. Основні елементи інноваційної поведінки. Трудова поведінка, що відхиляється, та її причини. Соціальний контроль як вид соціальної регуляції трудової поведінки. Види соціального контролю: зовнішній, взаємний, самоконтроль.

Література [2; 7; 12; 22; 30; 38]

Тема 8. Зайнятість як соціологічна проблема

Поняття зайнятості. Види зайнятості: повна, гнучка (неповна, вторинна, тимчасові та випадкові роботи). Зайнятість у домашньому господарстві. Домашнє господарство як незмірна економіка. Структура домашнього господарства. Нерегламентована зайнятість та її основні напрямки. Підприємницька праця як форма самозайнятості. Безробіття та його види: фрикційне, змушене, приховане, структурне, технологічне.

Література [10; 16; 20; 22; 25; 26; 30]

Тема 9. Ринок праці як об'єкт соціального дослідження

Поняття ринку праці та його загальна характеристика. Сегментація ринку праці (ринок праці первинний та вторинний). Причини сегментації ринку праці: освітня та професійна відмінності, гендерна та вікова дискримінація, спосіб територіального розселення. Структура ринку праці: попит та пропозиція робочої сили, кон'юнктура та інфраструктура ринку праці. Основні характеристики робочої сили: освіта, кваліфікація, ком-

петентність, відповідальність, мобільність, дисциплінованість та ін. Сучасні моделі ринку праці: патерналістська, ліберальна, соціал-демократична.

Література [10; 16; 20; 22; 25; 26; 30]

Тема 10. Ринок праці в Україні

Ринок праці й загальна економічна ситуація в Україні. Суб'єкти ринку праці: роботодавці, наймані працівники та посередники. Приватні кадрові агентства та державні служби зайнятості. Безробіття в Україні. Соціальний захист безробітних в Україні.

Література [10; 22]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Об'єкт та предмет соціології праці.
2. Соціальна сутність праці.
3. Характер та зміст праці як основні категорії соціології праці.
4. Трудовий колектив як основний осередок життєдіяльності у сфері праці.
5. Згуртованість як найважливіша соціологічна характеристика колективу.
6. Адаптація соціальна та трудова.
7. Види трудової адаптації.
8. Основні структурні елементи мотиваційного процесу.
9. Змістовні теорії мотивації.
10. Процесуальні теорії мотивації.
11. Стимулювання праці матеріальне та нематеріальне.
12. Заробітна плата та її функції.
13. Види нематеріального стимулювання.
14. Мобільність соціальна і трудова.
15. Професійна орієнтація і трудова кар'єра.
16. Трудові міграції, їх види та причини.
17. Зайнятість та її види.

18. Зайнятість у домашньому господарстві.
19. Загальна характеристика ринку праці.
20. Сучасні моделі ринку праці.
21. Якість робочої сили та її характеристики.
22. Безробіття та його види.
23. Сучасний стан ринку праці в Україні.
24. Суб'єкти ринку праці в Україні.
25. Безробіття в Україні.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет соціології праці.
2. Місце соціології праці серед інших суспільних наук.
3. Завдання і категорії соціології праці.
4. Соціально-трудова відносина та їх види.
5. Соціальна сутність праці.
6. Елементи праці.
7. Характер і зміст праці.
8. Види праці.
9. Функції праці.
10. Поняття трудового колективу.
11. Структура та функції трудового колективу.
12. Згуртованість трудового колективу.
13. Типи трудових колективів.
14. Соціальна адаптація.
15. Основні види трудової адаптації.
16. Стадії трудової адаптації.
17. Поняття потреб, інтересів, цінностей.
18. Мотиви та їх види.
19. Змістовні теорії мотивації: ієрархія потреб за А. Маслоу.
20. Змістовні теорії мотивації: теорія Д. Мак-Клелланда.
21. Процесуальні теорії мотивації: теорія очікувань.
22. Процесуальні теорії мотивації: теорія справедливості.
23. Поняття стимулювання праці.
24. Матеріальне стимулювання.
25. Заробітна плата та її функції.
26. Нематеріальне стимулювання та його види.

27. Гуманізація праці як засіб підвищення ефективності праці.
28. Соціальна мобільність та її види.
29. Трудова мобільність та її причини.
30. Професійна орієнтація та її складові.
31. Поняття професійної придатності.
32. Трудова кар'єра та її види.
33. Плинність, стабільність та усталеність кадрів.
34. Основні види та причини плинності кадрів.
35. Поняття трудової міграції.
36. Види трудових міграцій.
37. Вплив трудових міграцій на стан ринку праці.
38. Трудова поведінка як соціологічна проблема.
39. Види трудової поведінки.
40. Основні характеристики інноваційної трудової поведінки.
41. Причини девіантної трудової поведінки.
42. Типологізація трудової поведінки.
43. Соціальний контроль як засіб регуляції трудової поведінки.
44. Види соціального контролю.
45. Поняття зайнятості.
46. Основні види зайнятості.
47. Гнучка зайнятість.
48. Підприємництво як вид самозайнятості.
49. Нерегламентована зайнятість та її напрямки.
50. Зайнятість у домашньому господарстві.
51. Основні ознаки домашнього господарства.
52. Структура домашнього господарства.
53. Загальна характеристика ринку праці.
54. Основні елементи ринку праці.
55. Робоча сила та її характеристики.
56. Сегментація ринку праці.
57. Причини сегментації ринку праці.
58. Безробіття та його види.
59. Суб'єкти ринку праці.
60. Ринок праці в Україні.

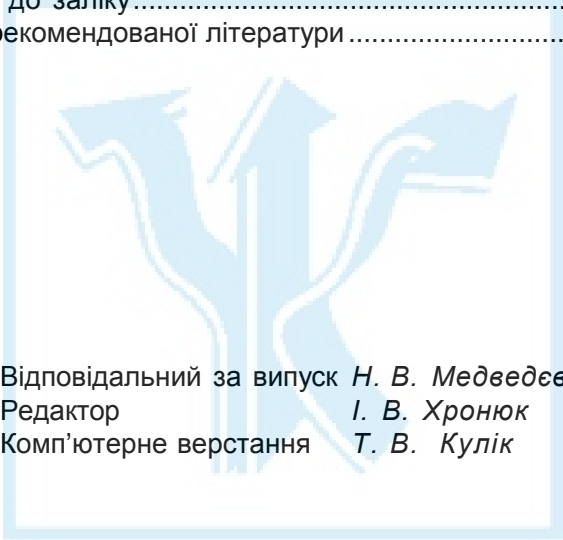
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Афонин А. С.* Основы мотивации труда: организационно-экономические аспекты. — К., 1994.
2. *Афонин А. С.* Трудовое поведение: социолого-экономический анализ. — К., 1991.
3. *Беленький В. Х.* Трудовой коллектив как социальный субъект. — Красноярск, 1990.
4. *Васильев В. В.* Система адаптації робітників до професійної діяльності. — Дніпропетровськ, 1999.
5. *Васильев В. В., Мокряк В. Л.* Соціологічний моніторинг трудової діяльності: Навч. посіб. — Дніпропетровськ, 2001.
6. *Воспитательный потенциал трудового коллектива / К. К. Грищенко, Н. А. Сакада, А. А. Ручка и др.* — К.: Наук. думка, 1990.
7. *Генкин Б. М.* Экономика и социология труда: Учебник для вузов. — М.: Норма, 2001.
8. *Гіденс Е.* Соціологія. — К.: Основи, 1999.
9. *Гришнова О. А.* Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. — К.: Знання, 2001.
10. *Дворецька Г. В.* Соціологія праці: Навч. посіб. — К.: Вид-во КНЕУ, 2001.
11. *Дворецкая Г. В., Махнорылов Р. П.* Социология труда. — К.: Выща шк., 1990.
12. *Дорин А. В.* Экономическая социология. — Минск, 1997.
13. *Єременко В. Г.* Основы соціальної економіки. — К., 1997.
14. *Замфир К.* Удовлетворенность трудом: мнение социолога. — М.: Политиздат, 1983.
15. *Кириченко А. А.* Социально-экономическое развитие трудового коллектива. — К.: Политиздат, 1986.
16. *Косалс Л. Я., Рывкина Р. В.* Социология перехода к рынку в России. — М., 1998.
17. *Колот А. М.* Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посіб. — К., 1998.
18. *Кравченко А. И.* История зарубежной социологии труда. Общие принципы. — М.: Изд-во МГУ, 1991.
19. *Кравченко А. И.* Классики социологии менеджмента: Ф. Тейлор, А. Гастев. — СПб., 1998.

20. *Лібанова Е. М.* Ринок праці (соціально-демографічні аспекти). — К., 1996.
21. *Лукашевич Н. П.* Производственная адаптация как элемент трудовой карьеры работника. — К., 1989.
22. *Лукашевич Н. П.* Социология труда. — К.: МАУП, 2001.
23. *Максимов Б. И.* Трудовые коллективы, рабочее движение и профсоюзы в процессе трансформации. — СПб.: Наука, 2001.
24. *Маркович Данило Ж.* Социология труда: Учебник. — М., 1987.
25. *Мімандусова Г.* Ринок праці в Україні: тенденції та перспективи (соціально-економічний аналіз) / НАН України, Ін-т соціології. — К., 1999.
26. *Огаренко В. М., Малахова Ж. Д.* Соціологія праці: Навч. посіб. — Запоріжжя, 2001.
27. *Патрушев В. Д., Калмакан Н. А.* Удовлетворенность трудом. — М.: Наука, 1993.
28. *Подмарков В. Г.* Социальные проблемы организации труда. — М.: Мысль, 1969.
29. *Полторак В. А.* Социология, социология труда и управления: Конспект лекций. — К.: Арт-Пресс, 1997.
30. *Ромашов О. В.* Социология труда. — М.: Гардарики, 2001.
31. *Симоненко Н. Н.* Экономика и социология труда: Учеб. пособие. — Комсомольск-на-Амуре, 2001.
32. *Соколова Г. Н.* Социология труда. — Минск, 2000.
33. *Соколова Г. Н.* Труд и профессиональная культура: опыт социологического исследования. — Минск, 1980.
34. *Сорокин П.* Человек. Цивилизация. Общество. — М.: Политиздат, 1992.
35. *Социальная справедливость и проблемы перехода к рыночной экономике.* — М., 1992.
36. *Социальные проблемы, трудовые конфликты и рабочие организации в СНГ.* — М., 1994.
37. *Соціально-трудо́ві відносини: оцінка і напрямки удосконалення:* Зб. наук. пр. — Донецьк, 1997.
38. *Титарчук М. О.* Трудова поведінка молоді за умов ринкової економіки. — К.: СтилоС, 1998.
39. *Тюрина В. А., Ващенко И. В.* Виды конфликтов: Учеб. пособие. — К., 1998.
40. *Энциклопедический социологический словарь* / Под ред. Г. Н. Осипова. — М., 1995.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Соціологія праці і зайнятості”	3
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Соціологія праці і зайнятості”	4
Теми контрольних робіт	7
Питання до заліку	8
Список рекомендованої літератури	10

Відповідальний за випуск *Н. В. Медведєва*
Редактор *І. В. Хронюк*
Комп'ютерне верстання *Т. В. Кулік*

МАУП

Зам. № ВКЦ-1828

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП